

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ»**

КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО І ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Т.І. Білоус-Осінь

Навчально-методичний посібник

Децентралізація публічної влади

Освітньо-наукова програма підготовки здобувачів кваліфікації доктор філософії в галузі права в Національному університеті «Одеська юридична академія» в галузі знань 081 «Право» спеціальності 081 «Право»

Автор:

Білоус-Осінь Тетяна Ігорівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія».

Рекомендовано до друку

Навчально-методичною радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 26 грудня 2019 року).

Рецензенти:

М.В. Афанасьєва – доктор юридичних наук, професор кафедри конституційного права Національного університету «Одеська юридична академія».

О.П. Рябченко – доктор юридичних наук, професор, начальник кафедри адміністративного права і процесу та митної безпеки Університету державної фіскальної служби України.

Білоус-Осінь Т.І. Децентралізація публічної влади: *навчально-методичний посібник*. 2019. 44 с.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни	4
Теми лекційних занять.....	5
Теми практичних занять.....	27
Завдання для самостійної роботи.....	28
Питання для підсумкового контролю	30
Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти	31
Шкала	31
Перелік необхідної літератури	32
<i>Додаток 1. Тестові завдання.....</i>	<i>40</i>

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є організуючий вплив публічної влади, державно-будівничої оптимізації та наукового переосмислення завдань, методів діяльності та варіантів організації системи суб'єктів владних повноважень. Реформування інституційних, процедурних та організаційних засад публічного владарювання, яке відбувається в Україні значною мірою під впливом західноєвропейських цінностей, і яке перетворилося в постійно відновлюваний циклічний процес (що не завжди має конструктивний ефект), природно супроводжується оновленням теоретичних поглядів щодо владно-впорядковуючого впливу на суспільство, кола компетентних суб'єктів, покликаних його втілювати. Все це знаходить відображення, узагальнення та формалізацію (у потрібній-діалектичній розумінні форми) у конструюванні сучасної концепції публічного права, а також її позитивноправовому закріпленні. Чимало аспектів ідейного та ціннісного перетворення публічного правового буття набуває популярності серед науковців і практиків, створюючи своєрідну квінтесенцію демократичних досягнень вітчизняної юридичної думки та практики у відносинах держави (ширше – публічної влади) з людиною.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Децентралізація публічної влади» полягає у формуванні серед здобувачів вищої освіти комплексного знання щодо предмету курсу, яке відповідає сучасним тенденціям розвитку публічного адміністрування в Українській державі.

Виходячи із мети вивчення навчальної дисципліни «Децентралізація публічної влади» та відповідно до вимог профілю освітньо-професійної програми, здобувачі вищої освіти повинні **вміти**: вирішувати задачі, надані до теми практичних занять, виконувати завдання із самостійної роботи, досліджувати історію становлення адміністративно-правових норм України та порівнювати їх з адміністративним законодавством іноземних держав; демонструвати високий рівень правової свідомості, правового мислення і правової культури з дотриманням норм професійної етики та антикорупційного законодавства; усвідомлювати сервісне призначення держави, її органів та органів місцевого самоврядування, що спрямоване на служіння інтересам людини і громадянина; оцінювати та аналізувати конкретні правові ситуації та приймати обґрунтовані рішення; демонструвати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або освітньої діяльності.

Рівень вищої освіти	Форма навчання	Тип	Курс	Семестр	Обсяг кредитів/год
---------------------	----------------	-----	------	---------	--------------------

третій (освітньо-науковий) рівень	денна	ДВВ	3	5	3,5/105
-----------------------------------	-------	-----	---	---	---------

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вид навантаження	год
Кількість кредитів/год	3,5/105
Усього годин аудиторної роботи, у т.ч.:	35
лекційні заняття	18
практичні заняття	17
Усього годин самостійної роботи, у т.ч.:	70
Залік	+
Екзамен	-

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Зміст категорії «децентралізація»

1. Поняття та сутність категорії «децентралізація».
2. Форми і типи децентралізації.
3. Підходи до розуміння децентралізації в сучасній Україні.
4. Політична децентралізація.
5. Адміністративна децентралізація.
6. Фіскальна децентралізація.

Основний зміст

Зарубіжні автори визначають «децентралізацію» як «відчуження повноважень однієї на користь іншої юридичної особи, якою є міський колектив». Французький науковець Ж. Ведель визначив децентралізацію як організаційну техніку, що полягає у передачі владних повноважень від центру представникам центральної влади, які стоять на чолі адміністративних округів або державних служб. Деконцентрація – це передача прав на прийняття рішень органам, які не перебувають в ієрархічному підпорядкуванні центральним органам влади і котрі, як правило, обираються зацікавленими громадянами. Подібний підхід набуває підтримки і серед вітчизняних науковців. Під децентралізацією розуміють процес розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій при одночасному звуженні прав і повноважень відповідного центру з метою оптимізації та підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, найповнішої реалізації регіональних і місцевих інтересів. Децентралізація є специфічним методом управління, який є важливим для місцевої демократії та розвитку самоврядування. У вітчизняній літературі її розглядають як перерозподіл повноважень між центром та регіонами на користь останніх, делегування і субделегування функцій і повноважень регіонам тощо. На думку дослідників, децентралізація є характерним явищем для сфери державного управління, яке обумовлене об'єктивними і

суб'єктивними факторами, і перш за все через розподіл функцій між центральними інстанціями і місцевим самоврядуванням. Так, формування місцевих державних адміністрацій розглядають як складову децентралізації, тоді як місцеве самоврядування визначають як прояв деконцентрації. Процес децентралізації державних функцій складається з таких компонентів як деконцентрації та деволюції. Деволюція – це надання прав органам самоврядування приймати рішення і здійснювати самостійну фінансову та управлінську діяльність, якщо не передбачено реалізації єдиної державної політики. Тобто органи місцевого самоврядування за законодавством набувають незалежного статусу. Деконцентрація – це адміністративна децентралізація, що передбачає створення на місцях спеціальних урядових органів та наділення їх повноваженнями із здійснення виконавчої влади. Її інколи виділяють як форму децентралізації або вид централізації, адже територіальні органи державної влади залишаються підпорядкованими центральним. Фактично, децентралізація – це процес розширення і зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів за одночасного звуження прав і повноважень відповідного центру з метою оптимізації та підвищення ефективності управління суспільно важливими справами, найповнішої реалізації регіональних і місцевих інтересів.

Існує три типи децентралізації: політична, адміністративна і фінансова, а також чотири її основні форми – деволюція, делегування, деконцентрація і дивестиція.

Використовувані в практиці територіального управління моделі відрізняються за тією ознакою, наскільки територіальний рівень управління вільний приймати політичні рішення незалежно від центральної влади і має для цього необхідні ресурси. Ідеальною автономною моделлю місцевого самоврядування є система з горизонтальним управлінням, при якій кожен територіальний рівень влади має власну, виняткову компетенцію, що не перетинається у колі повноважень і обов'язків з вищими рівнями управління.

У той же час ніде у світі не існує цілком горизонтального управління. І навіть у максимально наближеного до такої схеми територіального устрою Сполучених Штатів Америки наявне певне державне регулювання діяльності органів влади штатів, графств і міст із боку міністерств і відомств, що здійснюється непрямым чином: шляхом фінансування або співфінансування різних національних програм.

Розрізняють два типи децентралізації: адміністративний (бюрократичний) і демократичний. Адміністративна децентралізація означає розширення компетенції місцевих адміністративних органів, які діють у межах цієї компетенції самостійно і до певної міри незалежно від центральної влади. Демократична децентралізація передбачає створення розгалуженої системи місцевого самоврядування, коли місцеві справи вирішуються не представниками центрального уряду, а особами, обраними місцевим населенням.

Обидва варіанти децентралізації обговорюються в наукових колах, серед політиків, експертів, громадськості, але просування цього процесу в нашій країні до цього часу відбувалось досить повільно. У деякій мірі це пояснюється тим, що, по-перше, Україна є державою унітарною, а це передбачає централізацію всієї системи державного управління. По-друге, обмеженістю прописаних повноважень місцевих органів у законодавчих документах. По-третє, низькою активністю громадськості у процесах демократизації суспільства.

Беззаперечним є те, що децентралізація є однією з форм розвитку демократії, що дає змогу за збереження єдності держави та її інститутів, розширити місцеве самоврядування, активізувати населення для забезпечення власних потреб та інтересів, звужити сферу впливу держави на суспільство, замінюючи цей вплив механізмами саморегуляції, виробленими самим суспільством, зменшити витрати держави й платників податків на утримання держапарату.

У процесі дослідження децентралізації як явища і як поняття шляхом виявлення її основних рис і особливостей важливо виходити з того, що децентралізація являє собою не одномірне, а багатомірне явище, має не тільки статистичний, але й динамічний характер, являє собою процес. Коли йдеться про багатомірність децентралізації, ми маємо на увазі існування різних, більш-менш однаково значимих її сторін або аспектів. Зокрема – історичного, політичного, правового або формально-юридичного, соціального, фінансового, культурного, ідеологічного. Пізнання всіх цих сторін децентралізації передбачає використання міждисциплінарного методу дослідження.

На основі багатомірності і багатосторонності децентралізації, а отже, на базі її міждисциплінарності: 1) виникає цілий ряд відповідних теорій і доктрин; 2) розвиваються численні конструкції національної (української, російської, французької тощо), регіональної й іншої моделей децентралізації.

Подібне різноманіття підходів потребує упорядкування, і автором зроблена спроба класифікації існуючих теоретичних напрямків у розгляді децентралізації.

В теорії та практиці державного будівництва розрізняють, як правило, дві форми децентралізації. Перша являє собою демократичну децентралізацію, коли йдеться про делегування частини державної виконавчої влади на рівень відповідних територіальних громад та їх органів. Ця форма існує у Великій Британії, Канаді, Австралії тощо, її прийнято називати англосаксонським типом місцевого самоврядування.

Суть другого типу місцевого самоврядування полягає в адміністративній децентралізації, тобто створення на місцях спеціальних урядових органів (місцевих державних адміністрацій, префектур тощо), які становлять т. з. виконавчу вертикаль. Цей тип існує в поєднанні з класичним у Франції, Італії та інших державах. Таке поєднання форм місцевого самоврядування отримало назву французького або континентального типу.

Конкретні комбінації різних форм державного управління та самоуправління територіями визначаються історичними, географічними, соціально-культурними, економічними та іншими особливостями держави. Нині в Україні, з огляду на ці чинники, триває пошук вдосконалення оптимальної варіації континентальної моделі взаємодії місцевого самоврядування з урядом та урядовими периферійними структурами. Україна як демократична держава не може обійтися без децентралізації своєї виконавчої влади, оскільки жорстка централізація цієї влади властива лише тоталітарним режимам. Професор О. Ященко зазначав, що жорстка централізація влади неминуче призводить до пасивності населення, а щоб рухатися вперед, здійснюючи реформи, необхідно включити в цей прогресивний процес все населення держави, тобто розвивати місцеве самоврядування.

В силу особливостей становлення та розвитку моделі організації державної виконавчої влади і самоврядування на місцях в Україні, виникла одна з найскладніших проблем в цій сфері, а саме проблема розмежування функцій та повноважень між місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Так, місцеві державні адміністрації створюються не лише для здійснення контрольно-наглядових функцій щодо місцевого самоврядування та його органів, а для виконання основного обсягу повноважень щодо управління територіями. Складність цієї проблеми обумовлена тим, що функціонально (змістовно) це по суті однорідні системи, оскільки вони займаються практично однаковими питаннями. Крім того, на районні та обласні місцеві державні адміністрації Конституцією України покладаються обов'язки із здійснення виконавчої влади в районах і областях (ст.118) та контролю за органами місцевого самоврядування з питань здійснення повноважень органів виконавчої влади (ст. 143), делегованих їм законом.

Тут слід зазначити, що делегування повноважень органів державної виконавчої влади органам місцевого самоврядування відоме явище в світовій практиці державотворення, про що йдеться, зокрема, в Європейській Хартії місцевого самоврядування. Така практика не порушує автономію місцевого самоврядування в межах його власних повноважень і разом з тим є однією з найважливіших форм економії фінансових та людських ресурсів, оскільки виключає необхідність створення поряд з органами місцевого самоврядування ще якихось структур державної виконавчої влади, особливо на первинному рівні адміністративно-територіального поділу держави.

До того ж, сам поділ повноважень місцевого самоврядування на «власні» та «делеговані» не несе в собі серйозного концептуального навантаження, оскільки всі свої владні повноваження місцеве самоврядування отримує в законі, в якому втілена державна воля народу. Тому в межах владних повноважень орган місцевого самоврядування діє цілком автономно, а в межах делегованих – під контролем відповідних державних органів.

Відповідно до чинних законів, делегування повноважень відбувається також на горизонтальному рівні – від районних та обласних рад як органів місцевого самоврядування до районних та обласних адміністрацій як місцевих

органів державної виконавчої влади. Так сталося тому, що ці ради є органами місцевого самоврядування, які представляють спільні інтереси територіальних громад, проте не мають власних виконавчих органів, повноваження яких вимушені делегувати місцевим державним адміністраціям. Тому виникає проблемне питання ефективності діяльності таких рад, які мають низку повноважень в сфері управління своїми територіями, але не спроможні повноцінно здійснювати їх.

З наукової точки зору така форма взаємовідносин самоврядних та державних органів є винятком із загального правила, оскільки делегування повноважень, якщо таке право надається якомусь органу, є його правом, а не обов'язком. Звідси можуть виникати конфліктні ситуації в практиці роботи зазначених органів. Хоча, з іншого боку місцеві державні адміністрації підзвітні та підконтрольні районним та обласним радам в частині делегованих повноважень.

Ще однією складовою проблеми делегованих повноважень є питання функціонування виконавчих органів сільських, селищних, міських рад і районних та обласних місцевих державних адміністрацій, повноваження яких не розмежовані, що також породжує проблеми при їх здійсненні, оскільки у відповідних законах чітко не визначено, хто має право застосовувати ці повноваження як перша інстанція і як бути в тому випадку, коли і виконавчий орган місцевого самоврядування, і місцева державна адміністрація приймають рішення з одного і того ж питання, які суттєво відрізняються за своїм змістом. Тому, треба враховувати, що дублювання повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, перевага у законодавстві на дві третини делегованих державних повноважень над власними щодо органів місцевого самоврядування, де-факто ставить місцеве самоврядування під прямий контроль держави.

Таким чином, місцева державна адміністрація зміцнює зв'язок державної влади з місцевим самоврядуванням, націлюючи органи місцевого самоврядування на вирішення не лише локальних, але й загальнонаціональних завдань, що висувуються центральною владою. Державний контроль покликаний гарантувати такий розвиток місцевого самоврядування, за якого воно вирішувало б свої завдання в межах загальнонаціонального законодавства, а також локальних нормативно-правових актів і забезпечувало б певні стандарти послуг, що надаються населенню. Недоліком в цьому випадку є те, що представники місцевих державних адміністрацій інколи намагаються підпорядкувати собі органи місцевого самоврядування. Як наслідок зниження демократичного потенціалу всієї політичної системи; вона стає менш ефективною та гнучкою.

Тема 2. Адміністративно-територіальна організація публічної влади в Україні

1. Зміст адміністративно-територіальної організації публічної влади в Україні.

2. Перспективи реформування адміністративно-територіальної організації публічної влади в Україні.

Основний зміст

Ключовою категорією, яка потребує аналізу в аспекті територіальної організації влади, є поняття «публічна влада». Саме остання визначає суб'єктний склад та системно-структурну організацію відповідних інституцій, відбиває характер їх повноважень, впливає на особливості правового регулювання. Фактично це той центр, який і буде зазнавати певної територіальної дислокації. Поняття публічна влада є досить новим для вітчизняного законодавства і виникло з метою об'єднати за спільними рисами існуючі різновиди владних відносин, джерелом яких виступає народ України або його частина – територіальна громада, населення Автономної Республіки Крим тощо. Водночас ця категорія продовжує залишатися більше доктринальною, й попри відповідні рекомендації Венеціанської комісії, законодавець не поспішає розширювати сфери застосування цього терміна і давати його визначення чи тлумачення в законодавстві. Під час визначення поняття «публічна влада» необхідно застосувати системно-функціональне призначення цієї влади, що в порівнянні з іншими різновидами владних відносин свідчить про її організацію з урахуванням соціально-територіального принципу. Таким чином, на наш погляд, публічна влада являє собою різновид влади в державі, яка зосереджується на управлінні всією державною інфраструктурою, реалізовується переважно через спеціально утворений апарат управління і спрямовується на задоволення потреб економічно пануючого класу з урахуванням інтересів переважної більшості населення країни. Слід звернути увагу, що у більшості доктринальних праць поняття «територіальна організація влади» використовується, однак зміст її не розкривається. Це стосується насамперед підручників і посібників з аналізу конституційного права зарубіжних країн. У відповідних положеннях науковці висвітлюють питання взаємовідносин між державною владою як центральною та владою окремих територіальних частин держави, а також устрій публічної влади в окремих одиницях територіального поділу залежно від форми відповідної держави. В Україні позиція законодавця щодо сутності територіальної організації публічної влади впливає з Рішення Конституційного Суду України, де останній зазначає, що територія України має свою внутрішню організацію – територіальний устрій.

Таким чином, територіальною організацією території України є територіальний устрій. Територія України поділяється на адміністративно-територіальні одиниці. У свою чергу, адміністративно-територіальна одиниця – це компактна частина єдиної території України, що є просторовою основою для організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Особливе значення має закріплений на конституційному рівні механізм зміни територіальної організації влади. Основним його недоліком можна назвати певну розпорошеність у нормах Основного Закону положень,

пов'язаних із зміною територіального устрою, де одні повноваження закріплені в системі повноважень парламенту, інші належать органам місцевого самоврядування. Проте сам механізм виявляється у відповідних повноваженнях органів влади, спрямованих на сферу територіальної організації влади. У той же час окремі положення потребують удосконалення. Це: 1) можливості зміни меж територіальних утворень, в межах яких реалізують владну діяльність органи публічної влади; 2) спроможності щодо визначення статусу відповідних територій, окреслення їх значення для розвитку держави; 3) можливості визначати внутрішню структуру (склад) відповідних територій тощо.

Конституція України конкретні повноваження щодо територіальної організації влади закріплює за Верховною Радою України, яка не лише повноважна визначати територіальний устрій в державі, а й має виключний вплив на розвиток районного рівня місцевого самоврядування та міст – утворення і ліквідація районів, встановлення і зміна меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування і перейменування населених пунктів і районів. Формально ж повноваження Верховної Ради України слід обмежити лише можливостями впливу на території обласних районів, інші ж повноваження слід передати на рівень області – обласним радам.

Крім територіального чинника, територіальна організація публічної влади пов'язана з системою відповідних органів публічної влади та їх територіальною дислокацією. Відповідні питання регулюються на конституційному рівні, на рівні статусних законів, і переважно на підзаконному рівні. Більшою мірою ці питання стосуються формування розгалуженої системи органів державної виконавчої влади на місцевому рівні, органів влади, що формуються Президентом України, а також системи органів місцевого самоврядування, які утворюються за територіальною ознакою.

Орган загальної компетенції – місцеву державну адміністрацію – доцільно створювати лише на обласному та районному рівнях виходячи з того, що більшість публічних повноважень передається до самоврядування.

Однак залишається ряд функцій держави, які стосуються безпосередньо мешканців, тому на рівні громади територіально мають бути розміщені відокремлені підрозділи територіальних органів виконавчої влади, які не матимуть статусу юридичної особи.

Територіальні органи ЦОВВ на території громади повинні, принаймні, мати установи, які виконують такі функції: охорона правопорядку – відділення МВС; казначейство – відділення чи робоче місце; санітарний та ветеринарний контроль – відділення чи робоче місце; соціальний захист та охорона праці – відділення; ліквідація надзвичайних ситуацій – протипожежні частини; нарахування пенсій – відділення Пенсійного фонду; реєстрація державних актів (органів самоврядування, громадянського стану, підприємств, нерухомості тощо) – відділення Мініюсту.

Щодо землеустрою, ведення земельно-кадастрової інформації, то це повинна бути функція самоврядування, однак ведення контролю через

створення депозитарію кадастрової інформації, земельного кадастру повинно бути в компетенції районної державної адміністрації, як і більшість контрольних функцій. Відділення територіальних органів інших ЦОВВ можуть розміщуватися на території громад, якщо в цьому є потреба.

Тема 3. Проблеми становлення й реформування адміністративно-територіального устрою України

1. Особливості адміністративно-територіального устрою України.
2. Проблемні аспекти реформування адміністративно-територіального устрою України.
3. Основні завдання реформування адміністративно-територіального устрою України.

Основний зміст

Відповідно до статті 2 Конституції, Україна є унітарною державою. Це означає, що територія України у межах існуючих кордонів є цілісною і недоторканою, що складові частини цієї території перебувають в нерозривному взаємному зв'язку, відзначаються внутрішньою єдністю і не мають ознак державності, як це властиво складовим частинам, скажімо, федеративної держави.

В Конституції України вживаються два терміни – територіальний устрій (так само називається відповідний (IX) розділ Основного Закону України) та адміністративно-територіальний устрій.

Територіальний устрій України, відповідно до статті 132 Конституції, ґрунтується на засадах цілісності та єдності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів, із врахуванням їхніх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних та культурних традицій.

До форм територіального устрою можна віднести, зокрема, адміністративно-територіальний устрій, виділення спеціальних та вільних економічних зон, територій пріоритетного розвитку, зон надзвичайних екологічних ситуацій, поділ земель на категорії з чітким визначенням правового режиму кожної з таких категорій, економічне та інші види районування та планування території держави.

Адміністративно-територіальний устрій, як відомо, може бути визначено як поділ держави на систему адміністративних одиниць. Він є однією з форм, очевидно найважливішою, територіального устрою держави. Адже саме у відповідності з ним утворюються органи державної влади та органи місцевого самоврядування, вирішуються численні управлінські та інші питання. Однак повністю це поняття не охоплює зміст територіального устрою.

В юридичній енциклопедії адміністративно-територіальний устрій визначено як поділ території держави на систему адміністративних одиниць (край, область, провінція, департамент, округ, губернія, земля (земство), воєводство, кантон, волость, повіт, район, громада, місто, село та ін.) відповідно до якого утворюється вертикальна структура органів державної влади і управління, а також здійснюються спрямовані процеси централізації та децентралізації.

Призначенням відповідного поділу території держави є насамперед здійснення виконавчої влади і функціонування місцевого самоврядування. Звичайно адміністративно-територіальному устрою тією чи іншою мірою відповідає й побудова судової влади. Тим самим він слугує створенню територіальної основи для побудови систем органів державної влади, а також органів місцевого самоврядування. Органи, локалізовані адміністративно-територіальним устроєм, в юридичній літературі узагальнено визначають як місцеві.

Отже, адміністративно-територіальний устрій – зумовлена соціальними, економічними, соціально-етнічними, історичними, географічними, культурними, політичними та іншими чинниками внутрішня територіальна організація держави з поділом її на складові частини – адміністративно-територіальні одиниці. Такий поділ є неодмінною умовою функціонування відповідних державних, громадських структур та органів місцевого самоврядування.

Елементами адміністративно-територіального устрою є його одиниці. Адміністративно-територіальна одиниця – це відокремлена в межах держави або суб'єкта федерації частина території з метою здійснення владних функцій. Таке визначення адміністративно-територіальної одиниці зумовлене тим, що у федеративних державах питання адміністративно-територіального устрою зазвичай віднесені до відання суб'єктів федерацій.

Відповідно до Конституції України (стаття 133), адміністративно-територіальний поділ України становить цілісну систему адміністративно-територіальних одиниць, яка складається з Автономної Республіки Крим (далі – АРК), областей, районів, міст, районів у містах, селищ і сіл.

Можна стверджувати, що суттєвим недоліком сучасного АТУ є його надмірна подрібненість. Це не відповідає європейським тенденціям, згідно яких територіальні адміністративні утворення повинні мати достатній фінансово-економічний, інституційний та кадровий потенціал для забезпечення в межах визначених повноважень високого рівня суспільних послуг населенню та поступального соціально-економічного розвитку відповідних територій.

Слід зазначити, що впродовж періоду незалежності в умовах політичної нестабільності, послаблення керованості державою, несистемного підходу до розбудови місцевого самоврядування в Україні почали доволі активно створюватися шляхом подрібнення нові адміністративні райони і особливо сільські ради. Зокрема, з 1991 до 2006 рр. було створено 5 нових адміністративних районів, а кількість сільських рад зросла майже на 800

одиниць. Принциповим моментом в трансформації адміністративно-територіального устрою став проголошений державою курс на розбудову системи місцевого самоврядування на основі європейських принципів самоврядування. Саме процесами розвитку місцевого самоврядування можна пояснити суттєве збільшення кількості сільських рад.

Метою адміністративно-територіальної реформи в Україні розглядаємо формування ефективної системи територіального устрою країни як об'єктивної умови становлення громадянського суспільства шляхом децентралізації здійснення публічної влади та функцій управління, укрупнення адміністративно-територіальних одиниць, створення ефективного середовища для розвитку місцевого самоврядування. Визначена мета у своїй основі відповідає меті Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р – формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Сутність адміністративно-територіальної реформи, на наш погляд, має полягати у вирішенні наступних основних завдань.

1. Упорядкування системи АТУ через:

а) перехід до чітко визначеної структури одиниць адміністративно – територіального устрою, яка включає 3 рівні: перший – область, АР Крим, місто зі спеціальним статусом (Київ); другий – район, місто-район (обласний центр, міста обласного значення з чисельністю населення понад 150 тис. мешканців); третій (базовий) – сільська, селищна, міська територіальні громади;

б) відхід від ускладненої діючої системи АТУ, при котрій в межах адміністративно-територіальних одиниць існують інші адміністративно-територіальні одиниці того ж рівня чи містяться території інших адміністративно-територіальних одиниць;

в) забезпечення територіальної цілісності адміністративно-територіальних

одиниць, при якій зникають так звані міжпоселенські території, кожна адміністративно-територіальна одиниця є нерозривною, анклавів одних АТО на території інших не допускаються;

г) прагнення до управлінської, фінансово-економічної, соціальної, демографічної самодостатності одиниць адміністративно- територіального устрою; укрупнення, з урахуванням регіональних особливостей та доцільності, адміністративно-територіальних одиниць базового рівня.

Тема 4. Оновлення законодавства в умовах децентралізації

1. Огляд чинного законодавства України в контексті децентралізації.

2. Потреби та перспективи оновлення законодавства України в умовах децентралізації.

Основний зміст

З часу незалежності України питання впровадження децентралізації влади постійно піднімалось, але політичної волі на це не вистачало. Активно розгорнувся цей процес у квітні 2014 р., коли Кабінетом Міністрів України було схвалено «Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади», якою передбачається визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Протягом 2014-2015 р.р. Верховною Радою, Кабінетом Міністрів України на підтримку реформи з децентралізації було напрацьовано та прийнято цілу низку законодавчих та розпорядчих документів, а саме: Закони України «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про місцеві вибори», «Про засади державної регіональної політики», «Про ратифікацію Додаткового Протоколу до Європейської хартії місцевого самоврядування про право участі у справах органу місцевого самоврядування», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг», Постанова КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року», Розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» та ін.

Також Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 була схвалена «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», якою визначено мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. У Стратегії щодо децентралізації та реформи державного управління зазначено: «Метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування.

Окрім того, Президентом України поданий законопроект «Про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади» (реєстр. № 2217а від 15 липня 2015 року), який був попередньо схвалений Постановою Верховної

Ради України від 31 серпня 2015 року № 656-VIII. Ним передбачено, що джерелом влади в Україні повинні стати місцеві громади, які самі будуть збирати податки і розподіляти бюджети. Місцеві органи влади отримають значний об'єм повноважень. У власність територіальних громад передаються землі, рухоме і нерухоме майно, комунальні об'єкти, природні ресурси тощо. Замість обласних та районних адміністрацій держава буде представлена інститутом префектів.

На думку політичного експерта Вадима Карасьова, поправки до Конституції щодо децентралізації несуть певні ризики. По-перше, замість децентралізації можна отримати фрагментацію, коли держава буде послаблюватися, замість того, щоб посилювати свої функціональні кондиції і можливості, у тому числі, і з наповнення місцевих та державного бюджету. Тобто ризик полягає в тому, що нерівномірність територіального регіонального розвитку може посилитися. По-друге, можемо отримати регіоналізацію держави, тобто посилення ролі місцевих регіональних еліт. Тому децентралізація означає не децентралізацію держави, а децентралізацію повноважень, тобто передачу повноважень адміністративно-політичного центру на місця. По суті, вона повинна посилити державу, зробити її функціонально ефективним, збільшити конкуренцію і можливості для виробництва, направити бюджетні надходження в місцеві органи влади, які можуть йти на фінансування соціальної сфери, наприклад, освіти, медицини, на облаштування інфраструктури, охорону місцевого порядку.

Впроваджуючи реформу з децентралізації, необхідно враховувати, що вона має не лише переваги над централізованою системою, а й свої недоліки. Так, американський фінансовий аналітик Джеймс Шуров'єскі зазначає: «Сила децентралізації полягає в тому, що з одного боку вона стимулює незалежність і спеціалізацію, а з іншого – дозволяє людям координувати свої дії і вирішувати складні проблеми. Суттєвий недолік децентралізованої системи – відсутність гарантій того, що цінна інформація, отримана в одній частині системи стане всезагальним надбанням». При цьому автор застерігає, що «створити децентралізовану систему не так то й просто, а ще важче її підтримувати. Крім того, децентралізація дуже легко перетворюється в дезорганізацію».

В умовах нинішньої політичної нестабільної ситуації в Україні, економічної та соціальної кризи, зовнішньої агресії децентралізація, на думку О. Скрипнюка, може призвести до поглиблення наявних та появи нових негативних тенденцій у розвитку держави й суспільства. Це слід передбачити й бути готовими до таких викликів:

- поглиблення регіональних ідентичностей серед населення, сепаратистських настроїв у окремих регіонах;
- посилення сваволі чиновників та місцевих еліт і зростання незадоволення населення регіонів владою, включаючи центральну, яка демонструватиме неспроможність захистити інтереси та права регіональних громад;

– небезпека відцентрових тенденцій через у край низький рівень відповідальності держави перед адміністративно-територіальними суб'єктами.

Основою адміністративно-територіального реформування, стверджує Б. Данилишин, є утворення міцних базових адміністративно-територіальних одиниць, спроможних здійснювати місцеве самоврядування. Серед українських 12 тис. територіальних громад половина є малими з населенням менше 3 тис осіб. Тож основні реформаційні зусилля потрібно спрямувати саме на них, бо в існуючих умовах вони не мають шансів на ефективне самоуправління. Децентралізація управління неможлива без передавання на місця повноважень і зобов'язань у фінансовій сфері, тобто без фіскальної децентралізації.

Таким чином, у проведенню реформи щодо децентралізації влади з реальною передачею повноважень місцевому самоврядуванню існує багато проблем, ризиків та перешкод. Але, як правильно зазначає О. Скрипнюк, «альтернативи децентралізації немає, бо саме здійснення успішної децентралізації влади є запорукою ефективного територіального розвитку та забезпечення справжнього народовладдя в Україні».

Просування України до консолідованої демократії буде залежати від здатності політичних еліт творчо і конструктивно працювати, а також від ефективності діяльності Верховної Ради, Президента і уряду в зовнішній і внутрішній політиці, тісної співпраці України з євроатлантичними структурами, ступеня розвитку громадянського суспільства

Тема 5. Оптимізація системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади

1. Система органів виконавчої влади: загальні поняття.
2. Основні напрями оптимізації системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади.
3. Оптимізація компетенції Кабінету міністрів України.
4. Оптимізація компетенції міністерств.
5. Оптимізація компетенції центральних органів виконавчої влади.
6. Оптимізація компетенції місцевих державних адміністрацій
7. Оптимізація компетенції центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом.

Основний зміст

Органи виконавчої влади посідають особливе місце у системі суб'єктів адміністративного права. Ознаки: вони є основними функціонально-галузевими носіями виконавчої влади в державі і статус органу виконавчої влади закріплюється за ними в нормативному порядку; найважливішою складовою органів державного управління і державного апарату в цілому (як відомо, державний апарат, крім органів державного управління, об'єднує управлінські структури законодавчої влади, органи правосуддя, прокуратури та інші державні органи); об'єднані єдиним керівництвом і підпорядкуванням, внаслідок чого діють узгоджено і цілеспрямовано; кожен з органів даної системи наділений державою специфічною компетенцією у сфері державного

управління і реалізації державної виконавчої влади; система органів виконавчої влади справляє регулюючий вплив на всі сфери державного і суспільного життя; в рамках своєї компетенції органи виконавчої влади самостійні в організаційному та функціональному відношеннях; здійснюється специфічний вид державної діяльності, яка за своїм юридичним змістом є виконавчо-розпорядчою.

Орган державної виконавчої влади – носій державної виконавчої влади, що реалізує свою компетенцію в закріпленій сфері державного управління, і має юридичний (нормативне зафіксований) статус органу державної виконавчої влади.

Очолює систему Кабінет Міністрів України – вищий орган виконавчої влади. Середньою ланкою цієї системи є міністерства, державні комітети та центральні органи державної виконавчої влади, зі спеціальним статусом, підпорядковані Кабінету Міністрів України.

Органами виконавчої влади України місцевого або територіального рівня є, по-перше, органи виконавчої влади загальної компетенції, місцеві державні адміністрації в областях і районах, які підзвітні і підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня. По-друге, до цього рівня належать також органи спеціальної (галузевої та функціональної) компетенції, які безпосередньо підпорядковані як центральним органам виконавчої влади, так і відповідним місцевим органам виконавчої влади.

Компетенція органів виконавчої влади визначається окремо для кожної ланки системи органів виконавчої влади.

Згідно з ч. 12 ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються організація і діяльність органів виконавчої влади.

Загальні основи компетенції та функції Кабінету Міністрів України визначені у ст. 116 Конституції України, а в повному обсязі – в Законі України «Про Кабінет Міністрів України».

Повноваження міністерств, інших центральних органів виконавчої влади сформульовані у відповідних Положеннях про ці органи.

Компетенція місцевих державних адміністрацій визначена у ст. 119 Конституції України та Законі України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р.

У межах своєї компетенції вищі органи виконавчої влади організують реалізацію внутрішньої і зовнішньої політики Української держави; здійснюють керівництво і регулюють соціально-економічну сферу; забезпечують єдність системи виконавчої влади; спрямовують і контролюють діяльність підлеглих органів виконавчої влади; здійснюють управління власністю незалежно від її форм; розробляють і реалізують загальнодержавні програми.

Реформи системи державного управління є складовою частиною модернізації української держави. За останні три роки створено робочу групу з питань оптимізації системи органів виконавчої влади; Координаційний центр з упровадження економічних реформ при Президентові України; щороку в

Національному плані дій щодо впровадження Програми економічних реформ «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» визначається детальний перелік завдань та заходів реформи державного управління, а також строки їх виконання. Відбулася структурна реорганізація органів виконавчої влади на центральному рівні, визначена необхідність розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування різних рівнів, місцевими органами виконавчої влади, територіальними управліннями центральних органів виконавчої влади. Тобто, варто продовжувати пошук теоретико-методологічних, організаційних механізмів перерозподілу функцій в системі органів виконавчої влади та подальшого впровадження реформ в системі державного управління.

Крім того, в цьому процесі домінуючими для визнання певних сукупностей органів виконавчої влади у якості системи або підсистеми повинні бути наступні ознаки: функціональна спільність: єдність цілей, завдань, що реалізуються в різних варіаціях, і багатогранність конкретних повноважень; стійкі організаційні та інші подібні відносини і зв'язки; діяльність систем (підсистем) як самостійних утворень. Одним із головних негативних факторів на шляху перетворення України в сучасну, стабільну правову державу є відставання процесу реформування органів виконавчої влади від змін в суспільному житті держави, нових економічних і політичних відносин. Низька ефективність управління в державі обумовлена і тим, що система виконавчої влади до нинішнього часу залишається недореформованою. Несумісність такої системи виконавчої влади і нових реалій життя обумовлює відчутну втрату ефективності управління державою. Це стосується нечіткості у визначенні функцій і сфер відповідальності різних управлінських елементів, непрозорості функціонування державного апарату, недооцінки сучасних інструментів планування і аналізу діяльності, використання не правових механізмів прийняття управлінських рішень, нераціонального використання коштів і матеріальних ресурсів. Крім того, не повністю вирішене питання структурно-функціональної характеристики органів виконавчої влади. Його вирішення тісно пов'язане з проблемою розмежування повноважень у цій системі. Наслідком цього є обмежена здатність системи до виконання функцій державного управління і надання суспільних послуг.

Тому в рамках реформування державного управління необхідно:

проаналізувати різні аспекти функціонування органів виконавчої влади: структурні, процесуальні, інформаційні, кадрові, матеріально-фінансові і т. д.;

врахувати взаємодію органів виконавчої влади і певних структур громадянського суспільства;

прорахувати співвідношення центральних органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування;

всі оцінки цих явищ мають вестися з точки зору соціально ефективного здійснення виконавчої влади, тобто реального і позитивного впливу на суспільні процеси, свідомість, поведінку і діяльність людей.

Головним завданням реформ в системі органів виконавчої влади є більш чітке визначення, закріплення на законодавчому рівні і внесення ясності щодо владних повноважень кожного елемента системи, а також виявлення і правильне вирішення основних практичних проблем, що виникають між інститутами управління всіх рівнів, і, відповідно, їх чіткого фінансового, правового, організаційного забезпечення. Аналізуючи функції органів виконавчої влади, варто визначитися на яких принципах здійснювати розмежування їх предметів відання і повноважень. Як побудувати таку систему відносин, в межах якої на кожному рівні управління органи виконавчої влади чітко дотримувалися б законодавства, і не втручалися в компетенцію один одного. При цьому принципово важливо установити практичні механізми узгодженого функціонування і злагодженої роботи управлінських органів.

У зв'язку з цим необхідно встановити загальні підходи щодо розмежування повноважень і предметів відання, а саме:

нормативні акти, що приймаються на всіх рівнях влади, мають відповідати Конституції України;

при розподілі повноважень має враховуватися економічне, географічне, фінансове становище органів виконавчої влади (зокрема, це стосується областей, районів, міст);

повноваження по предметах спільного відання, з приводу яких виникає зіткнення різних інтересів, необхідно розділити на більш конкретні, віднесені до повноважень лише певного органу виконавчої влади.

При здійсненні розподілу предметів відання і повноважень між різними рівнями, необхідно слідувати принципу деконцентрації, відповідно до якого, питання мають бути віднесені до компетенції того рівня управління, на якому вони вирішуються найбільш ефективно. Необхідно враховувати здатність (можливість) виконавчих органів влади того чи іншого рівня ефективно вирішувати конкретні завдання. Адже будь-який орган виконавчої влади представляє себе в якості організації, що реалізує задані йому цілі в певній системі суспільних відносин. Мета створення органу вже передбачає ті головні області суспільних відносин, в яких належить йому діяти. В інтересах правильного і нормального функціонування державного апарату кожний орган держави повинен діяти в певних областях або сферах суспільних відносин, тобто спеціалізовано і диференційовано.

Тема 6. Реформування місцевого самоврядування на прикладі Одеської області

1. Інституційні засади місцевого самоврядування в Одеській області.
2. Перспективи реформування місцевого самоврядування в Одеській області.

Основний зміст

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську,

селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; старосту; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення.

Відповідно, на території області 26 районів, 1176 населених пунктів, у тому числі 9 міст обласного значення, 10 міст районного значення, 33 селищ міського типу, 23 селища, 1101 село. Відповідно, враховуючи, що територіальну громаду можуть складати жителі кількох сіл, на території області було створено 490 місцевих рад, у тому числі, 19 міських, 32 селищних, 439 сільських. Районних рад на території області 26, 1 обласна рада.

Кожну громаду очолює сільський, селищний, міський голова; міські, селищні, сільські ради мають свої виконавчі органи.

Одеська обласна рада складається із 84 депутатів. Організація діяльності обласної рад забезпечується виконавчим апаратом ради, що складається із апарату обласної ради та управління обласної ради з майнових відносин, створеного для реалізації повноважень обласної ради щодо управління об'єктами спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області з метою ефективного і раціонального використання майна.

Одеська міська рада складається із 64 депутатів. Відповідно, затверджений склад виконавчого комітету ради. Діють виконавчі органи, сформовані за галузевим (управління та департаменти), а також територіальним (районні адміністрації) принципом. Виконавчі органи міської ради виконують як самоврядні повноваження, так і державно-владні. Із 2016 року один із виконавчих органів Одеської міської ради виконує функції державного реєстратора (прав на нерухоме майно, а також юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців).

На території міста Одеса створюються органи самоорганізації населення. Так, станом на квітень 2046 року створено 41 орган самоорганізації у всіх районах міста.

Головним напрямком реформування місцевого самоврядування в Одеській області є формування територій громад Одеської області відповідно до перспективного плану з урахуванням положень Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 року визначено перелік спроможних територіальних громад Одеської області, а саме: Виноградівська, Балтська, Розквітівська, Вікторівська, Червоноармійська, Маразліївська, Біляївська, Вигодянська, Великомихайлівська, Іванівська, Коноплянська, Петрівська, Червонознам'янська, Красносільська, Фонтанська, Петрівська, Стрюківська, Овідіопольська, Авангардівська, Дальницька, Тузлівська, Фрунзівська, Затишанська, Сергіївська.

На даний час створено 8 об'єднаних громад: Біляївська, Балтська, Великомихайлівська, Маразліївська, Розквітівська, Тузлівська, Червоноармійська.

Об'єднана територіальна громада вважається утвореною за цим Законом з дня набрання чинності рішеннями всіх рад, що прийняли рішення про добровільне об'єднання територіальних громад, або з моменту набрання чинності рішенням про підтримку добровільного об'єднання територіальних громад на місцевому референдумі та за умови відповідності таких рішень висновку, передбаченому частиною четвертою статті 7 цього Закону.

Повноваження сільських, селищних, міських рад, сільських, селищних, міських голів, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, завершуються в день набуття повноважень сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою.

Після завершення повноважень сільських, селищних, міських рад, обраних територіальними громадами, що об'єдналися, їхні виконавчі комітети продовжують здійснювати свої повноваження до затвердження сільською, селищною, міською радою, обраною об'єднаною територіальною громадою, персонального складу її виконавчого комітету. Протягом зазначеного строку сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою, очолює такі виконавчі комітети та входить до їх персонального складу.

Після завершення повноважень сільського голови, який одноособово виконував функції виконавчого органу сільської ради у територіальній громаді, що увійшла до об'єднаної територіальної громади, відповідні функції одноособово виконує сільський, селищний, міський голова, обраний об'єднаною територіальною громадою, з дня набуття ним повноважень до затвердження відповідною сільською, селищною, міською радою персонального складу її виконавчого комітету.

Тема 7. Зарубіжний досвід децентралізації публічної влади

1. Децентралізація публічної влади: досвід США.
2. Децентралізація публічної влади: досвід держав ЄС.
3. Децентралізація публічної влади: досвід Японії.
4. Децентралізація публічної влади: досвід країн СНД.
5. Децентралізація публічної влади: досвід Швеції.
6. Міське самоврядування в країнах Європи.
7. Реформування адміністративно-територіального устрою: досвід зарубіжних держав.

Основний зміст

Організація й діяльність місцевого самоврядування в Західній Європі можуть регулюватися різними способами. Як правило, в унітарних державах це – прерогатива центральних органів влади й правові основи місцевого самоврядування визначаються конституцією й/або спеціально затвердженими законами країни. Такий порядок прийнятий у Великобританії, Франції й низці інших держав. У деяких так званих старих федераціях (Швейцарія)

зазначеними повноваженнями володіють суб'єкти федерацій (кантони). Однак у нових федераціях частіше беруть гору централістичні тенденції: основи місцевого самоврядування визначаються федеральними конституціями, існують також федеральні закони, які або встановлюють межі системи місцевого самоврядування, або регламентують це питання повністю.

Конституції держав Західної Європи не розглядають органи місцевого самоврядування як органи політичного характеру і не включають їх у систему державної влади.

Територія кожної держави поділяється на адміністративно – територіальні одиниці. Особливими територіальними одиницями є міські агломерації, союзи громад, екологічні, військові, судові округи, які не розглядаються як адміністративно – територіальні одиниці. На особливому положенні знаходяться столиця або столичний округ.

Прийнято розмежувати адміністративно – територіальні одиниці та муніципальні утворення. Останні розглядаються як територіальні публічні колективи населення. Однак, муніципальні утворення (територіальні колективи) частіше за все існують в межах адміністративно – територіальних одиниць.

Конституції країн Західної Європи по – різному визначають поняття муніципального утворення. Конституція Португалії визначає місцеві самоврядні одиниці як територіальні юридичні особи, які мають представницькі органи та націлені на захист місцевого населення. В Греції, згідно з Конституцією, управління місцевими справами входить до компетенції органів місцевого самоврядування, першою ланкою яких є муніципалітети та громади.

Також можна виділити основні конституційні ознаки діяльності місцевого самоврядування в Західній Європі, серед яких свобода управління, прямі вибори представницьких органів, децентралізація повноважень на користь місцевих органів, гласність, підконтрольність органам державної влади, самостійне управління комунальним майном та інші.

Слід зазначити, що Конституції країн Західної Європи лише поверхово регулюють місцеве самоврядування, виокремлюючи тільки первинні основи його діяльності, але саме конституційне закріплення засад діяльності органів місцевого самоврядування зіграло видатну роль у становленні громадянського суспільства.

Невеликий штат органів місцевого самоврядування, близькість до населення дозволяють їм більш гнучко реагувати на виникаючі проблеми. Розвинене самоврядування є у свою чергу фундаментом і стабілізатором політичної системи країн Західної Європи. Зростаюча соціальна роль місцевого самоврядування є важливим показником практичної реалізації принципів демократії. Європейська хартія про місцеве самоврядування говорить: «Право громадян брати участь у управлінні державними справами належить до загальних для всіх держав - членів Ради Європи демократичних принципів... це право безпосереднє може бути здійснене саме на місцевому рівні».

Реформування місцевого самоврядування в європейських країнах здійснюється з різною інтенсивністю, на різних напрямках (системно-структурні, функціональні, процедурно-організаційні, фінансові реформи), із різною послідовністю, що зумовлюється різними чинниками економічного, політичного, історичного, демографічного характеру. Кожна з країн Європейського Союзу має свій унікальний досвід організації місцевого самоврядування, тому неможливо охопити їх усі, а можна лише спинитися на загальних тенденціях реформування сфери місцевого самоврядування, які притаманні більшості країн Європи.

Протягом останніх років формується новітній напрямок розвитку моделей місцевого самоврядування – смарт-регулювання, або розумне управління.

Смарт-регулювання має привести до скорочення бюрократії та адміністративного навантаження на громадян, при цьому мова не йде про використання суто кількісних критеріїв у процесі місцевого управління. Європейський досвід свідчить, що на рівні окремих міст є чимало впроваджених інноваційних практик у різних сферах. Міста визначають як “smartcity” (розумні міста), якщо на місцевому рівні інвестиції в людський та соціальний капітал, а також у традиційні (транспорт) та сучасні (ІТ) інфраструктури комунікацій сприяють сталому економічному розвитку і високому рівню життя, пріоритетним для них є раціональне використання природних ресурсів та розвиток управління за широкої участі громадян. Такий підхід є надзвичайно актуальним для громад, які сьогодні перебувають у пошуку нових підходів до вирішення економічних, соціальних, інфраструктурних проблем, забезпечення розвитку місцевого самоврядування, особливо – в контексті рішень конференції з питань сталого розвитку Ріо+20. При цьому відбувається також активне впровадження органами місцевого самоврядування у своїй роботі сучасних ІТ-технологій.

Головними завданнями реформування місцевого самоврядування є розвиток місцевої демократії та модернізація управлінської системи на місцевому рівні через підвищення її здатності відповідати на щоденні потреби населення й організовувати соціально-економічний розвиток відповідних територій. На виконання рішень III-го Варшавського саміту голів урядів та керівників держав-членів Ради Європи було розроблено Європейську Стратегію інновацій та доброго врядування на місцевому рівні, що здобула підтримку на XV Європейській конференції міністрів, відповідальних за місцеве та регіональне управління (м. Валенсія, 15–16 жовтня 2007 р.) та була затверджена Комітетом міністрів Ради Європи у 2008 р. Стратегія має сприяти досягненню таких результатів:

громадяни мають бути в центрі усіх найбільш важливих демократичних процесів у суспільстві;

органи місцевого самоврядування повинні постійно удосконалювати систему управління та надання послуг відповідно до 12-ти принципів, визначених у Європейській Стратегії;

органи центральної влади мають забезпечити створення і підтримку інституційних передумов для розвитку місцевої демократії та вдосконалення системи місцевого самоврядування відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування та інших правових інструментів Європейських інституцій у галузі місцевого та регіонального розвитку.

Основними принципами Європейської Стратегії є:

чесне проведення виборів, представництво та участь громадян – з метою забезпечення реальних можливостей для них мати свій голос у вирішенні місцевих справ;

чутливість – для відповідного реагування органів місцевої влади на законні очікування та потреби громадян;

ефективність та результативність і (при цьому) найбільш раціональне використання ресурсів;

відкритість і прозорість – для забезпечення публічного доступу до інформації та полегшення розуміння щодо ведення суспільних справ;

верховенство права – з метою забезпечення справедливості та політичної нейтральності місцевої влади у своїй діяльності;

етична поведінка – для переваги суспільних інтересів над особистими;

компетентність та спроможність – для забезпечення здатності представників і посадових осіб місцевої влади виконувати свої обов'язки;

інновації та відкритість до змін – для забезпечення результативності застосування нових рішень і кращих практик;

надійний фінансовий менеджмент – з метою забезпечення ощадливого і продуктивного використання публічних фінансів та інших матеріальних коштів;

сталий розвиток та орієнтація на довгострокові результати – для враховування інтересів майбутніх поколінь у збереженні національної (місцевої) спадщини;

права людини, культурна різноманітність та соціальне згуртування – з метою забезпечення захищеності та поваги до всіх громадян;

підзвітність – для відповідальності посадових осіб місцевої влади за свої дії.

Існуюча система публічної адміністрації Польщі ґрунтується на її територіальному устрої, який передбачає три основні види територіальних одиниць: гміни, повіти та воєводства. Такий трирівневий територіальний устрій став результатом уведеної в дію 1 січня 1999 року реформи, якою було запроваджено три рівні територіального самоврядування: гмінне, повітове та воєводське. Основною метою реформи була децентралізація публічної влади, яку як базовий принцип проголошує ч. 1 ст. 15 Конституції Республіки Польща: «Територіальний устрій Польщі гарантує децентралізацію публічної влади. Устрій самоврядування не є ієрархічним. Структури самоврядування мають доповнюватись, а не взаємно накладатись. Ані повітове, ні воєводське самоврядування не здійснюють нагляду над гмінним самоврядуванням».

Базовою ланкою територіального устрою Польщі є гміна. Особливості правового статусу гміни залежно від її виду (сільська, місько-сільська або міська) передбачаються у її статуті. Гміна може створювати допоміжні одиниці: дільниці, квартали та інші.

Органами місцевого самоврядування гміни є рада гміни, що виконує правотворчу, представницьку та контрольну функції, а також виконавчі органи. Рада є представницьким органом, що функціонує на засадах колегіальності, періодичної змінності (переобрання) та сесійної форми роботи. Термін повноважень ради становить 4 роки і обчислюється від дати виборів. Чисельність ради залежить від кількості населення гміни та коливається від 15 до 45 членів ради.

Колегіальним органом виконавчої влади в гміні є виконавча рада у складі її голови (війта, бурмістра, президента міста) та інших членів. Виконавча рада у складі трьох – семи осіб формується радою гміни. Війт (бурмістер, президент міста) обирається радою гміни кваліфікованою більшістю голосів. Інші члени виконавчої ради обираються радою гміни за поданням війта (бурмістра, президента міста) простою більшістю голосів.

Другою (проміжною) ланкою територіального устрою Польщі є повіт. На території Польщі існує 308 повітів та 65 міст зі статусом повіту. Для позначення перших застосовується термін «земські повіти», для інших – «міські повіти». Варто зауважити, місто-повіт має двоякий статус – як базова одиниця територіального устрою, на зразок гміни, та водночас як другий рівень територіального устрою – повіт. Правовий статус повіту регулюється Законом від 5 червня 1998 року.

Органами самоврядування повіту є рада повіту (представницький орган) та управління повіту на чолі зі старостою (виконавча влада). У місті-повіті ці функції здійснюють, відповідно, рада міста та президент міста.

Рада повіту є представницьким та контролюючим органом повітового самоврядування, обраним на чотирирічний термін. Склад її становить від 15 до 29 членів залежно від кількості населення. Виконавчим органом у повіті є виконавча рада, що складається із п'яти – семи осіб. До її складу входять: староста, який очолює раду, віце-староста і члени виконавчої ради, що обираються повітовою радою за поданням старости.

Третім рівнем територіального устрою Польщі є воєводство, що є найбільшою територіальною одиницею та основою для регіонального самоврядування.

Правовий статус воєводства регулюється Законом від 5 червня 1998 року про воєводське самоврядування. Самоврядними органами цього територіального рівня є сеймик воєводства (представницький та контролюючий орган), а також управління воєводства (виконавчий орган). На сьогодні вже можна вести мову про значний прогрес Польщі у напрямі децентралізації та про досягнення ними загальної мети: створення оптимальної системи територіального устрою; реформування органів державної влади та створення ефективного місцевого

самоврядування; підвищення якості надання публічних послуг, покращення місцевої інфраструктури тощо.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Зміст категорії «децентралізація»

1. Поняття та сутність категорії «децентралізація».
2. Форми і типи децентралізації.
3. Підходи до розуміння децентралізації в сучасній Україні.
4. Політична децентралізація.
5. Адміністративна децентралізація.
6. Фіскальна децентралізація.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 2. Адміністративно-територіальна організація публічної влади в Україні

1. Зміст адміністративно-територіальної організації публічної влади в Україні.
2. Перспективи реформування адміністративно-територіальної організації публічної влади в Україні.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 3. Проблеми становлення й реформування адміністративно-територіального устрою України

1. Особливості адміністративно-територіального устрою України.
2. Проблемні аспекти реформування адміністративно-територіального устрою України.
3. Основні завдання реформування адміністративно-територіального устрою України.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 4. Оновлення законодавства в умовах децентралізації

1. Огляд чинного законодавства України в контексті децентралізації.
2. Потреби та перспективи оновлення законодавства України в умовах децентралізації.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 5. Оптимізація системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади

1. Система органів виконавчої влади: загальні поняття.
2. Основні напрями оптимізації системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади.
3. Оптимізація компетенції Кабінету міністрів України.
4. Оптимізація компетенції міністерств.
5. Оптимізація компетенції центральних органів виконавчої влади.
6. Оптимізація компетенції місцевих державних адміністрацій
7. Оптимізація компетенції центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 6. Реформування місцевого самоврядування на прикладі Одеської області

1. Інституційні засади місцевого самоврядування в Одеській області.
2. Перспективи реформування місцевого самоврядування в Одеській області.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 7. Зарубіжний досвід децентралізації публічної влади

1. Децентралізація публічної влади: досвід США.
2. Децентралізація публічної влади: досвід держав ЄС.
3. Децентралізація публічної влади: досвід Японії.
4. Децентралізація публічної влади: досвід країн СНД.
5. Децентралізація публічної влади: досвід Швеції.
6. Місьцеве самоврядування в країнах Європи.
7. Реформування адміністративно-територіального устрою: досвід зарубіжних держав.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

До Теми 1. Зміст категорії «децентралізація»

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Назвіть основні підходи до визначення поняття «децентралізація».
2. Вкажіть основні форми і типи децентралізації.
3. Як розуміється децентралізація в сучасній Україні.

До Теми 2. Адміністративно-територіальна організація публічної влади в Україні

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Назвіть основні засади адміністративно-територіальної організації публічної влади в Україні.
2. Якими є недоліки адміністративно-територіальної організації публічної влади в Україні?
3. Як чином має здійснюватись реформування адміністративно-територіальної організації публічної влади в Україні?

До Теми 3. Проблеми становлення й реформування адміністративно-територіального устрою України

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Яким є адміністративно-територіальний устрій України?
2. Визначте проблемні аспекти адміністративно-територіального устрою України.
3. Визначте основні завдання реформування адміністративно-територіального устрою України.

До Теми 4. Оновлення законодавства в умовах децентралізації

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Які нормативно-правові акти регулюють здійснення публічної влади в Україні?
2. Які нормативно-правові акти та яким чином мають бути змінені в контексті децентралізації публічної влади?

До Теми 5. Оптимізація системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте систему органів виконавчої влади в Україні?
2. Назвіть проблемні фактори сфери здійснення виконавчої влади в Україні.
3. Які напрями оновлення системи виконавчої влади ви можете виокремити?

До Теми 6. Реформування місцевого самоврядування на прикладі Одеської області

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Надайте визначення поняття, змісту та особливостей місцевого самоврядування в Україні.
2. Надайте визначення змісту та особливостей місцевого самоврядування в Одеській області.
3. Надайте характеристику перспектив реформування місцевого самоврядування в Одеській області.

До Теми 7. Зарубіжний досвід децентралізації публічної влади

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Надайте загальну характеристику місцевого самоврядування зарубіжних країн.
2. Надайте загальну характеристику процесу децентралізації публічної влади зарубіжних країн.
3. Надайте загальну характеристику процесу реформування адміністративно-територіального устрою зарубіжних держав.
4. Надайте загальну характеристику децентралізації публічної влади Польщі.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Теоретико правовий зміст категорії «публічна влада».
2. Теоретико правовий зміст категорії «суб'єкт владних повноважень».
3. Теоретико правовий зміст категорії «публічний інтерес».
4. Теоретико правовий зміст категорії «публічне адміністрування».
5. Поняття компетенції та повноважень суб'єктів публічної адміністрації.
6. Поняття, ознаки та види органів виконавчої влади.
7. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
8. Адміністративно-правовий статус центральних органів виконавчої влади.
9. Адміністративно-правовий статус місцевих державних адміністрацій та інших місцевих органів виконавчої влади.
10. Адміністративно-правовий статус Президента України.
11. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування.
12. Військово-цивільні адміністрації як суб'єкти публічної адміністрації.
13. Адміністративно-правовий статус інших суб'єктів публічної адміністрації.
14. Основні підходи до визначення поняття «децентралізація».
15. Основні форми і типи децентралізації.
16. Поняття та особливості категорії «децентралізація».

17. Основні засади адміністративно-територіальної організації публічної влади в Україні.
18. Переваги та недоліки адміністративно-територіальної організації публічної влади в Україні.
19. Шляхи реформування адміністративно-територіальної організації публічної влади в Україні.
20. Поняття адміністративно-територіального устрою України.
21. Форми територіального устрою.
22. Основні завдання реформування адміністративно-територіального устрою України.
23. Система нормативно-правових актів, що регулюють здійснення публічної влади в Україні.
24. Шляхи реформування законодавства України в контексті децентралізації публічної влади.
25. Система органів виконавчої влади: загальні поняття.
26. Проблемні фактори сфери здійснення виконавчої влади в Україні.
27. Основні напрями оптимізації системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади.
28. Поняття, зміст та особливості місцевого самоврядування в Україні.
29. Зміст та особливості місцевого самоврядування в Одеській області.
30. Етапи становлення місцевого самоврядування в Одеській області.
31. Характеристика перспектив реформування місцевого самоврядування в Одеській області.
32. Загальна характеристика місцевого самоврядування зарубіжних країн.
33. Загальна характеристика процесу децентралізації публічної влади зарубіжних країн.
34. Загальна характеристика процесу реформування адміністративно-територіального устрою зарубіжних держав.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінка «5» (відмінно) – здобувач вищої освіти вільно орієнтується в теоретичному матеріалі та без помилок застосовує теоретичні знання при розв’язанні практичних задач.

Оцінка «4» – здобувач вищої освіти знає основний масив теоретичного матеріалу, але або плутається при його поясненні, або застосовує його на практиці з помилками (при розв’язанні практичних задач).

Оцінка «3» (задовільно) – здобувач вищої освіти має лише уривчасті теоретичні знання та розв’язує лише 50 відсотків практичних задач.

Оцінка «2» (незадовільно) – здобувач вищої освіти не орієнтується в теоретичному матеріалі та виконує менше 50 відсотків практичних задач або не може розв’язувати практичні задачі взагалі.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оці нка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

ПЕРЕЛІК НЕОБХІДНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Liubov Bila-Tiunova, Tetiana Bilous-Osin, Diana Kozachuk, Victoriia Vasylykivska (2019) Participation of civil society in public administration: prospects for international experience implementation in Ukraine, *Humanities & Social Sciences Reviews*, 7(5), 757-764, <https://doi.org/10.18510/hssr.2019.7594>
2. Liubov Bila-Tiunova, Andrey Neugodnikov, Yuliia Danylenko (2019) The problems of public administration in the sphere of healthcare in Ukraine, *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 8 (2), 575-582.
3. Tamara Latkovska, Liubov Bila-Tiunova (2019) Political and economic governance: a comparative analysis of eastern European countries and Ukraine, *Baltic journal of economic studies*, 5 (3), pp. 91-98.
4. Аверьянов В.Б. Апарат государственного управления: содержание деятельности и организационные структуры. Киев: Наук. думка, 1990. 117 с.
5. Адміністративне право України : підручник / За заг. ред. С. В. Ківалова. О. : Юрид. л-ра, 2003. 896 с.
6. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.

7. Адміністративне право України в умовах реформування / С. В. Ківалов, Л.Р. Біла-Тіунова, О.В. Бачеріков, К.В.Бондаренко : *навч.посібник*. О. : Фенікс, 2012. 174 с.
8. Алексеев С. С. Общая теория права. Москва: Юрид. лит., 1981. 361 с.
9. Бандурка О. М., Тищенко М. М. Адміністративний процес: підручник для ВНЗ. Київ: Літера ЛТД, 2002. 286 с.
- 10.Бахрах Д. Н. Административное право: *учебник*. Москва, 1987. 156 с.
Бахрах Д. Н. Государственная служба в Российской Федерации. Екатеринбург, 1995. 624 с.
- 11.Бедний О. І. Організаційно-правові основи служби в органах місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2003. 19 с.
- 12.Битяк Ю. П., Петришин О. В. Авторський проект Закону України «Про службу в органах та їх апараті». *Вісник Академії правових наук України*. Харків, 1998. № 1. С. 150–169.
- 13.Біла Л. Р. Деякі питання оцінки діяльності державних службовців. *Наукові праці ОНЮА*. Одеса, 2003. № 2. С. 71–79.
- 14.Біла Л. Р. Правовий статус державної посади: поняття і структура. *Південноукраїнський правничий часопис*. Одеса, 2007. № 4. С. 216–219.
- 15.Біла-Тіунова Л. Р. Службова кар'єра в Україні: *монографія*. Одеса: Фенікс, 2011. 540 с.
- 16.Біла-Тіунова Л.Р. Сутнісно-правова характеристика дисциплінарного провадження щодо державних службовців як інститут службового права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. № 50. Т. 3. С. 56-61.
- 17.Біла-Тіунова Л.Р. Тестові завдання із дисциплін «Адміністративне право» та «адміністративно-процесуальне право»: *практикум* / Л. Р. БілаТіунова, Є. І. Білокур, Т. І. Білоус-Осінь [та ін.] ; за заг. ред. Л. Р. Білої-Тіунової. Одеса: Фенікс, 2018.
- 18.Біла-Тіунова Л.Р. Особливості матеріальної відповідальності державних службовців: *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2019. № 37. С. 64-73.
- 19.Біла-Тіунова Л.Р. Сфера дії Закону «Про державну службу». *Правові новели*. 2019. № 7. С. 84-89.
- 20.Білокур Є. І. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 194 с.
- 21.Бондаренко К.В. До питання розмежування понять «державне управління» та «публічне адміністрування». *Держава та регіони. Серія: Право*. 2018. № 3. С. 80-84.
- 22.Бондаренко К.В. Оновлення поняття «адміністративно-політична сфера» у публічному адмініструванні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 3. Т. 1. С. 125-128.

- 23.Бондаренко К.В. Публічне адміністрування національно-безпековою сферою в Україні: теоретичні, правові та організаційні засади : *монографія*. Одеса, Фенікс, 2019. 406 с.
- 24.Васильківська В.В. Сутнісно-правова характеристика обов'язків державного службовця. *Право та державне управління* : зб. наук. праць; Класичний приватний ун-т. 2018. № 1. С. 183–189.
- 25.Васильківська В.В. Теоретико-правова характеристика прав державного службовця. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2018. № 1. Р. 179–184.
- 26.Голосніченко І. П. Відносини державної служби та предмет адміністративно-правового регулювання. *Публічне право*. № 1 (21). 2016. С. 12–20.
- 27.Голоядова Т.О. Розвиток адміністративного судочинства в національному механізмі захисту прав особи на доступ до публічної інформації. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С.74-79.
- 28.Евдокимова Е. Г. Правовой режим законности: теория и история: по материалам межвузовской научно-практической конференции «Правовой режим законности: вопросы теории и истории». Известия Высших учебных заведений. *Правоведение*, 2001. № 5. 262 с.
- 29.Елистратов А. И. Должностное лицо и гражданин: Вопросы административного права. *Правоведение*, 1994. № 4. С. 84–90.
- 30.Залужний В.Г. Адміністративно-правова характеристика поліцейських комісій як суб'єктів оцінювання діяльності поліцейських. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 78-83.
- 31.Іванський А.Й. Місцеве самоврядування та захист майнових прав територіальної громади : *монографія*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 232 с.
- 32.Картузова І. О., Осадчий А. Ю. Теоретичні засади адміністративних процедур. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Харків, 2007. № 36. С. 225–235.
- 33.Ківалов С. В. Професійні стандарти в морській галузі: історичний розвиток правового регулювання та сучасне оновлення. *Lex Portus*. 2018. № 1. С. 5–20.
- 34.Ківалов С.В. Понятійно-термінологічна характеристика публічного адміністрування. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 98-106.
- 35.Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6.07.2005 р. № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.
- 36.Козачук Д.А., Басалюк Н.В., Таркін В.П. Зловживання учасниками процесу своїми процесуальними правами в адміністративному судочинстві. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). С. 685-689.

37. Козырин А.Н. Административное право зарубежных стран: учебное пособие. Москва: СПАРК, 1996. 229 с. 77. Коліушко І. Б. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні. Київ: Факт, 2002. 260 с.
38. Койчева О.С. Рахункова палата як суб'єкт фінансового контролю щодо діяльності вищих навчальних закладів. *Higher education institutions as a medium for the formation of a new generation of lawyers: scientific and pedagogic internship. Humanities and natural sciences university in Sandomierz*. Sandomierz June 11-15 2018. P. 69-72.
39. Колпаков В.К. Адміністративне право України : підручник / Колпаков В.К., Кузьменко О. В. К., 2003. 544 с.
40. Коломоець Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с
41. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (Редакція від 21.02.2019 № 2608-III). URL: www.rada.gov.ua
42. Концепція адміністративної реформи в Україні: затв. Указом Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98. URL: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/810/98/page> (дата звернення: 10.01.2017)
43. Корнута Л.М. Принцип лояльності в державній службі : теоретико-правова характеристика та перспективи розвитку. *Право і суспільство*. 2019. № 1. ч. 1. С. 91–96.
44. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. Дата оновлення: 27.06.2019. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 01.09.2019).
45. Лавренова О.І. Притягнення до адміністративної відповідальності осіб за невиконання законних вимог виконавців: правові підстави та порядок притягнення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 199-201.
46. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право: навчальний посібник. К.: Ваіте, 2014. 376 с.
47. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий 16.12.1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН, ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 р. № 2148-VIII. URL: http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_043 (дата звернення: 01.02.2017).
48. Могил С. К. Професійна компетентність державного службовця: сутність, правове регулювання, вимоги. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. Одеса, 2014. Вип. 11 (1). С. 162–165.
49. Негара Р.В. Система принципів проведення конкурсу у державній службі. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1 (22). С. 127-133.
50. Оборотов Ю. М. Верховенство права як шлях до правової гармонії в Україні. *Вісник Національної академії прокуратури України*. Київ, 2008. № 4. С. 5–11.

- 51.Осадчий А. Ю. Предметна юрисдикція адміністративних судів. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*: збірник наукових статей. Чернівці, 2018. № 3. С. 109-118.
- 52.Пахомов І. М. Адміністративно-правові питання державної служби в СРСР. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1971. 128 с.
- 53.Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13, / № 13-14, № 15-16, № 17 /. Ст. 112.
- 54.Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 76. Ст. 3067.
- 55.Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20 березня 2003 р. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 01.09.2019).
- 56.Про відкритість використання публічних коштів : Закону України від 11.02.2015 р. Дата оновлення: 30.09.2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/183-19> (дата звернення: 01.09.2019).
- 57.Про військово-цивільні адміністрації : Закон України від 03 лютого 2015 р. Дата оновлення: 24.02.2018. URL:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/141-19> (дата звернення: 01.09.2019).
- 58.Про державну службу : Закону України від 10.12.2015 р. Дата оновлення: 18.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>. (дата звернення: 01.09.2019).
- 59.Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. Дата оновлення: 01.01.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/889-19>. (дата звернення: 01.09.2019).
- 60.Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. Дата оновлення: 01.01.2019. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-VIII> (дата звернення: 01.09.2019).
- 61.Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15.04.2014 р. Дата оновлення: 09.08.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1207-18/paran99#n99> (дата звернення: 01.09.2019).
- 62.Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2945.
- 63.Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення: 16.07.2019 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 01.09.2019).
- 64.Про запобігання корупції Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII Дата оновлення: 18.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 01.09.2019).

- 65.Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування НАДС: Наказ НАДС від 05.08.2016 р. № 158 Дата оновлення: 05.08.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16> (дата звернення: 01.09.2019).
- 66.Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214. Дата оновлення: 02.09.2017. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-п> (дата звернення: 01.09.2019).
- 67.Про затвердження Міської програми «Електронне відкрите місто» м. Одеси на 2015-2017 роки: Рішення Одеської міської ради №6508-VI від 16.04.2015. URL: <http://omr.gov.ua/ua/acts/council/70092/>. (дата звернення: 01.09.2019).
- 68.Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 р. № 617-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D1%80> (дата звернення: 01.09.2019).
- 69.Про затвердження Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 492 Дата оновлення: 20.04.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/492-2014-%D0%BF> (дата звернення: 01.09.2019).
- 70.Про затвердження Порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2015 р. № 367. Дата оновлення: 12.07.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/367-2015-%D0%BF/conv> (дата звернення: 01.09.2019).
- 71.Про затвердження Порядку здійснення заходів, пов'язаних із утворенням, реорганізацією або ліквідацією міністерств, інших центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2011 р. № 1074. *Офіційний вісник України*. 2011. № 82. Ст. 3005.
- 72.Про затвердження Порядку утворення державної холдингової компанії : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2012 р. № 773. Дата оновлення: 22.08.2012 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/773-2012-%D0%BF>. (дата звернення: 01.09.2019).
- 73.Про затвердження Правил етичної поведінки державних службовців : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2016 р. № 65. Дата оновлення: 29.03.2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/65-2016-%D0%BF>. (дата звернення: 01.09.2019).
- 74.Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Дата оновлення: 01.05.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.09.2019).

- 75.Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. Дата оновлення: 01.01.2019 р. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 01.09.2019).
- 76.Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях: Закон України від 18.01.2018 р. № 2268-VIII. Дата оновлення: 18.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2268-19>(дата звернення: 01.09.2019).
- 77.Про публічні закупівлі : Закон України від 01.01.2019 р. № 922-VIII Дата оновлення: 22.08.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19> (дата звернення: 01.09.2019).
- 78.Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України: Закон України від 12.08.2014 р. № 1636-VII Дата оновлення: 07.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1636-18> (дата звернення: 01.09.2019).
- 79.Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.12.2010 р. N 2250-р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2250-2010-%D1%80>. (дата звернення: 01.09.2019).
- 80.Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#n14> (дата звернення: 01.09.2019).
- 81.Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 797-р. Дата оновлення: 14.02.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80> (дата звернення: 01.09.2019).
- 82.Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції : Закон України від 02.09.2014 р. Дата оновлення: 07.02.2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1669-18> (дата звернення: 01.09.2019).
- 83.Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 41. Ст. 2726.
- 84.Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 04.11.2018 р. Дата оновлення: 04.11.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>. (дата звернення: 01.09.2019).
- 85.Рабінович П. М. Верховенство права в інтерпретації Конституційного Суду України. *Українське право*. Київ, 2006. № 1 (19). С. 210– 220.
- 86.Реформа управління персоналом на державній службі в Україні. URL: <http://www.ucs-hrm.org.ua> (дата звернення: 15.09.2019).
- 87.Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи / кол. авт.; наук. кер. В. В. Цветков. Київ: Оріяни, 1998. 364 с.

88. Россинский Б. В., Старилов Ю. Н. Административное право: учебник. 4-е изд., пересмотр. и доп. Москва: Норма, 2009. 927 с.
89. Слободянюк М. А. Функціональна характеристика міжнародних неурядових організацій як суб'єктів управління спортом в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 3. С. 55-61.
90. Старилов Ю. Н. Служебное право: учебник. Москва: Изд-во БЕК, 1996. 698 с.
91. Старков В. І. Стимулювання виконавської дисципліни у державних службовців: досвід країн ЄС. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2010. № 1 (3). URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2010-01/10svidke.pdf> (дата звернення: 03.01.2017).
92. Tatyana Bilous-Osin, Diana Kozachuk, Victoria Vasylykivska (2019) Ecocatastrophe in Donbass Region and its Effect on the Public Administration Entity. *Ekoloji*, 107, 6007-6011.
93. Фоміч Г. В. Адміністративні процедури у публічній службі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2010. 20 с.
94. Хамходера О. П. Адміністративно-правовий статус інспекції як центрального органу виконавчої влади: Одеса, 2014. 270 с.
95. Хамходера О. П. Запобігання корупційним проявам у публічній службі. *Адміністративне право України: Підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге*. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. С. 313-344.
96. Чердинцев Ю. Г. Правові засади режиму секретності в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 83-88.
97. Шайгородський Ю. Ж., Андрійчук Т. С., Дідух А. Я. Влада і суспільство: діалог через громадські ради: *монографія*. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2011. 148 с.
98. Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм: *монографія*. Київ: Юридична фірма «Салком», 2005. 80 с.
99. Шевченко С. О. Оцінювання діяльності державних службовців: теоретичні та практичні підходи, досвід. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. № 4. С. 255–265.
100. Шкарпицька В. К. Адміністративна відповідальність військовослужбовців в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 6. С. 289-295.
101. Школик А. М. Порівняльне адміністративне право: *навч. посіб.* для юрид. фак-ів та фак-ів міжнар. відносин. Львів: ЗУКЦ, 2007. 308 с.

ДОДАТОК 1.

Тестові завдання

У вітчизняній літературі децентралізацію розглядають як:

- 1) перерозподіл повноважень між центром та регіонами на користь останніх, делегування і субделегування функцій і повноважень регіонам;
- 2) передача прав на прийняття рішень органам, які не перебувають в ієрархічному підпорядкуванні центральним органам влади;
- 3) посилення реординаційних зв'язків між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;
- 4) тривалий євроінтеграційних процес, сутність якого полягає у диверсифікації повноважень.

Існують такі типи децентралізації:

- 1) деволюція, делегування, деконцентрація і дивестиція;
- 2) політична, адміністративна і фінансова;
- 3) фінансова, організаційно-технічна та ресурсна;
- 4) субординаційна, координаційна та реординаційна.

Існують такі форми децентралізації:

- 1) деволюція, делегування, деконцентрація і дивестиція;

- 2) політична, адміністративна і фінансова;
- 3) фінансова, організаційно-технічна та ресурсна;
- 4) субординаційна, координаційна та реординаційна.

Публічну владу можна визначити як:

- 1) різновид влади в державі, як має на меті управління суспільством у цілому та реалізується та макрорівні, мезорівні та мікрорівні;
- 2) різновид влади в державі, яка регулює суспільні відносини, що виникають на території країни, та характеризується суверенітетом, загальністю і забезпечується державним примусом;
- 3) різновид влади в державі, яка зосереджується на управлінні всією державною інфраструктурою, реалізовується переважно через спеціально утворений апарат управління і спрямовується на задоволення потреб економічно пануючого класу з урахуванням інтересів переважної більшості населення країни;
- 4) різновид влади в державі, яка є видом державної влади, реалізуються за допомогою державно-владних інструментів апаратом держави, сутність якої полягає у регулювання найбільш важливих (публічних) відносин.

Територіальний устрій за своєю суттю є:

- 1) критерієм розподілення державної влади між регіонами;
- 2) ієрархічною побудовою державно-владних інститутів;
- 3) сукупністю адміністративно-територіальних одиниць України;
- 4) внутрішньою організацією території України.

Адміністративно-територіальна одиниця – це:

- 1) компактна частина єдиної території України, що є просторовою основою для організації і діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- 2) структурна одиниця, що займає своє особливе місце в ієрархічній побудові та управлінських зв'язках адміністративно-територіального устрою;
- 3) юридична фікція, що полягає у наданні виокремленій у розумово-смысловому понятті територіально обмеженій території частині державного суверенітету задля ефективної реалізації державної влади;
- 4) створена рішенням уповноваженого органу державної влади географічна одиниця.

Адміністративно-територіальний устрій за своїм змістом є:

- 1) сукупністю територіальних одиниць держави, створених на засадах цілісності та єдності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів;
- 2) поділ території держави на систему адміністративних одиниць, відповідно до якого утворюється вертикальна структура органів державної влади і управління;

- 3) ієрархічно визначена система територіальних одиниць держави, створена за урахуванням особливостей регіонів;
- 4) створення державних адміністрацій та інших органів управління на відповідних територіях.

Призначенням адміністративно-територіального поділу держави є:

- 1) відмежування місцевих органів від центральних;
- 2) забезпечення взаємодії державного апарату та його структурних елементів;
- 3) організація здійснення виконавчої влади, функціонування місцевого самоврядування та побудови судової системи;
- 4) підвищення ефективності державної влади через уникнення дублювання функцій.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні схвалена:

- 1) Указом Президента України;
- 2) Постановою Верховної Ради України;
- 3) Розпорядженням Кабінету Міністрів України;
- 4) законопроектом про внесення змін до Конституції України.

Упорядкування системи АТУ передбачає перехід до чітко визначеної структури одиниць адміністративно – територіального устрою, яка включає:

- 1) 3 рівні: перший – область, АР Крим, місто зі спеціальним статусом (Київ); другий – район, місто-район (обласний центр, міста обласного значення з чисельністю населення понад 150 тис. мешканців); третій (базовий) – сільська, селищна, міська територіальні громади;
- 2) 3 рівні: перший – регіон; другий – область, район; третій (базовий) – сільська, селищна, міська територіальні громади;
- 3) 4 рівні: перший – регіон; другий – область, АР Крим, місто зі спеціальним статусом (Київ); третій – район, місто-район (обласний центр, міста обласного значення з чисельністю населення понад 150 тис. мешканців); четвертий (базовий) – сільська, селищна, міська територіальні громади;
- 4) 2 рівні: перший – область, район, другий – сільська, селищна, міська територіальні громади.

Протягом 2014-2015 року було прийнято такі законодавчі акти:

- 1) Закони України «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про місцеві вибори», «Про засади державної регіональної політики»;
- 2) Закон «Про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації»; Закони України «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад»;
- 3) Закони України «Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування», «Про співробітництво територіальних громад»;

4) Закони України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року», Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», «Про співробітництво територіальних громад».

Законопроект «Про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади», поданий Президентом України, передбачає що:

- 1) префекта призначає на посаду та звільняє з посади за поданням Верховної Ради України Президент України
- 2) забезпечення здійснення виконавчої влади на місцях покладається виключно на органи місцевого самоврядування
- 3) виконавчу владу в районах і областях, у Києві та Севастополі здійснюють префекти
- 4) територіальні громади є джерелом державної влади.

Сучасні політичні експерти називають такі ризики, пов'язані з процесами децентралізації:

- 1) неможливість ефективного державного контролю за здійсненням публічної влади на місцях;
- 2) підвищення витрат з державного бюджету на утримання префектур;
- 3) політизація законодавства та управлінських рішень;
- 4) фрагментація та регіоналізація держави.

Фіскальна децентралізація передбачає:

- 1) звільнення від загальнодержавних податків і зборів;
- 2) право приймати регіональні бюджетні кодекси
- 3) передавання на місця повноважень і зобов'язань у фінансовій сфері
- 4) право громад на законодавчу ініціативу.

Органами виконавчої влади в Україні місцевого рівня є:

- 1) місцеві державні адміністрації та сільські, селищні, міські ради;
- 2) органи загальної компетенції (місцеві державні адміністрації), а також органи спеціальної (галузевої та функціональної) компетенції;
- 3) виконавчі органи місцевих ради, місцеві державні адміністрації, адміністрації підприємств, органів та організацій;
- 4) галузеві та структурно-функціональні органи.

Адміністративно-правовий статус міністерств визначається:

- 1) положенням, затвердженим Указом Президента України;
- 2) положенням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України;
- 3) положенням, затвердженим постановою Верховною Радою України;
- 4) положенням, затвердженим Указом Президента України за погодженням Кабінету Міністрів України

Під час реформування системи органів публічної влади необхідним є конкретизація компетенції органів, у зв'язку із чим:

- 1) необхідно здійснити перерозподіл функцій та компетенції місцевого самоврядування;
- 2) необхідно здійснити інституціонування органів публічної влади;
- 3) необхідно розмежувати предмети відання та повноваження різних органів;
- 4) необхідно посилити координаційні зв'язки між органами публічної влади.

Одним із головних негативних факторів на шляху перетворення України називають:

- 1) відсутність науково-теоретичних напрацювань у відповідній сфері;
- 2) відставання процесу реформування органів виконавчої влади від змін в суспільному житті держави, нових економічних і політичних відносин;
- 3) недосконала законодавча база;
- 4) відсутність кваліфікованих кадрів.

Система місцевого самоврядування, зокрема, включає:

- 1) територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; міського голову;
- 2) територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; міського голову, місцеву державну адміністрацію;
- 3) територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; міського голову; губернатора;
- 4) районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення; префектів.

Станом на 2016 рік номінальна чисельність Одеської міської ради складає;

- 1) 120 депутатів;
- 2) 64 депутата;
- 3) 84 депутата;
- 4) 76 депутатів.

Згідно з розпорядженням уряду, прийнятому у 2015 році, кількість спроможних територіальних громад Одеської області складає:

- 1) 18 громад;
- 2) 24 громади;
- 3) 20 громад;
- 4) 12 громад.

Конституційною ознакою діяльності місцевого самоврядування в Західній Європі є:

- 1) право приватної власності
- 2) прямі вибори представницьких органів;
- 3) електронне врядування;

4) дуалізм влади.

Конституції країн Західної Європи регулюють місцеве самоврядування:

- 1) детально, регламентуючи окремі аспекти здійснення самоврядування;
- 2) поверхово, виокремлюючи тільки первинні основи його діяльності;
- 3) регламентація місцевого самоврядування здійснюється на рівні ординарних законів;
- 4) недосконало, чим обумовлюється необхідність внесення змін до відповідних актів.

Чисельність місцевої ради гміни коливається у таких межах:

- 1) 45-60 осіб
- 2) 15-45 осіб
- 3) 15-20 осіб;
- 4) 40-80, в окремих випадках до 100 осіб.